

Nr 61.

Ankom till riksdagens kansli den 7 mars 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande av extra statsbidrag åt stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister till bestridande av vissa kostnader i samband med anordnande av en alkoholistanstalt å kronoegendomen Dagöholm.

(3:e avd.)

I proposition nr 81 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 10 februari 1939, föreslagit riksdagen medgiva, att stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister må för bestridande av vissa kostnader i samband med tillträdande av kronoegendomen 2³/₁₀ mantal Dagöholm nr 5 i Lerbo socken av Södermanlands län från reservationsanslaget till bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter tillerkännas ett extra statsbidrag av 16,000 kronor.

Stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister har i olika skrivelser hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* medgiva, att kronoegendomen 2³/₁₀ mantal Dagöholm nr 5 i Lerbo socken med därtill hörande skogsmark finge upplåtas åt stiftelsen från och med den 14 mars 1939 för anordnande å egendomen av en erkänd alkoholistanstalt om 40 platser, förslagsvis kallad Dagöholm, *dels* i enlighet med gällande författning bevilja stiftelsen ett statsbidrag av 2,000 kronor per plats eller alltså sammanlagt 80,000 kronor för uppförande av anstalten, *dels ock* därutöver bevilja ett extra statsbidrag å 16,050 kronor, att utgå som ersättning till den avträdande arrendatorns dödsbo för vissa anläggningar å egendomen samt för verkställt höstbruk.

Kostnaderna för anordnandet av anstalten, som är avsedd för yngre manliga alkoholmissbrukare, vilka icke äro socialt förkomna, hava beräknats till 150,000 kronor, därav 80,000 kronor för nybyggnader, 10,000 kronor för omedelbart erforderliga ändrings- och ombyggnadsarbeten, 45,000 kronor för jordbruksinventarier och 15,000 kronor för anstaltsinventarier. Av dessa kostnader skulle 30,000 kronor täckas genom lån ur tillgängliga fonder, 40,000 kronor genom lån, som stiftelsen för ändamålet skulle upptaga, samt 80,000 kronor genom statsbidrag.

Av handlingarna i ärendet framgår vidare, att ifrågavarande egendom omfattar en areal av i runt tal 284 hektar, varav 130 hektar skogsmark förvaltas direkt av domänstyrelsen, medan återstoden är utarrenderad till den 14 mars

1939. Av den utarrenderade delen utgöra 120 hektar åker- och tomtmark. Egen-
domens taxeringsvärde är 98,500 kronor, varav 67,200 kronor belöpa å den
utarrenderade egendomen. Arrende har hittills utgått med 1,500 kronor samt
17 hektoliter vete, 16 hektoliter havre och 130 kilogram smör, att lösas med
penningar efter senast för länet fastställda pris enligt litt. A i markegångs-
taxan. Efter egendomens upplåtande till stiftelsen förutsattes arrende icke
längre skola utgå.

Kostnaderna för egendomens tillträdande hava beräknats sålunda, att
värdet av de byggnader och anläggningar, för vilka arrendatorn ägde påkalla
ersättning med stöd av arrendekontraktet och nyttjanderättslagen, upptagits
till 6,700 kronor (varav för höstplöjning, höstsådd och trädesbruk 3,700
kronor) och värdet av sådana byggnader och anläggningar, vilka ansåges hava
värde för ny innehavare och skäligen borde inlösas från arrendatorn, upp-
skattats till 13,350 kronor, alltså tillhoppa 20,050 kronor. Samtidigt hava de
brister, vilka den avträdande arrendatorns dödsbo är skyldigt avhjälpa, upp-
skattats till 5,831 kronor 75 öre. Därest egendomen användes för anstalts-
ändamål, skulle emellertid åtskilliga av dessa brister sakna betydelse och
deras avhjälpande därför medföra onödiga kostnader. Med hänsyn därtill
har föreslagits en nedsättning i bristbeloppet till 4,000 kronor. Tillträdeskost-
naderna skulle således uppgå till 16,050 kronor.

I ärendet hava *socialstyrelsen*, *domänstyrelsen* och *statskontoret* avgivit
utlåtanden.

Departementschefen har för egen del anfört:

För närvarande föreligger en betydande brist på vårdplatser å de öppna
för män avsedda allmänna alkoholistanstalterna. Då den av stiftelsen God-
templarordens vårdhem för alkoholister planerade alkoholistanstalten när-
mast är avsedd för yngre alkoholister, skulle dess tillkomst underlätta en
önskvärd uppdelning av anstaltsklientelet å olika grupper av vårdbehövande.
Det synes mig därför i hög grad angeläget, att denna anstalt kommer till stånd.
Med hänsyn därtill är jag beredd att tillstyrka, att för ändamålet till stif-
telsen upplåtes den i det föregående omförmälda kronoegendomen. På grund
av vad domänstyrelsen anfört anser jag mig emellertid icke kunna förorda,
att i upplåtelsen får ingå den skogsmark, som är undantagen från det nu-
varande arrendet. Däremot räknar jag med att upplåtelsen skall kunna ske
på sådana villkor, att den blivande anstaltens behov av tillgång till skogs-
arbete för de intagna bliver behörigen tillgodosett samt att av skogens
avkastning vedbränsle och gagnvirke tilldelas anstalten.

För att anstalten skall kunna komma till stånd, lär det vara en förut-
sättning, att stiftelsen kommer i åtnjutande av ett statsbidrag av 80,000
kronor för uppförande av nybyggnad å egendomen. Då anstalten är avsedd
för 40 vårdplatser, kan enligt gällande författningsbestämmelser ett stats-
bidrag av högst 80,000 kronor utgå att gäldas från reservationsanslaget till
bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter. Jag utgår därför från
att dylikt bidrag skall beviljas stiftelsen, ehuru densamma icke äger möjlig-
het att själv tillskjuta ett lika stort belopp.

Enligt vad som framgår av den lämnade redogörelsen lär det vidare en för-
utsättning för att anstalten skall kunna anordnas vara, att utöver nyss-
nämnda 80,000 kronor av statsmedel bestrides det belopp av i runt tal 16,000
kronor, som vid tillträdet av egendomen bör utgå till densammans arrendator

såsom ersättning för vissa anläggningar m. m. å egendomen samt såsom gottgörelse för därstädes verkställt höstbruk. Dessa tillträdeskostnader, som icke böra bestridas från domänfonden, torde lämpligen likaledes böra gäldas från reservationsanslaget till bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter. Jag får därför förorda, att riksdagens medgivande inhämtas till att för bestridande av berörda tillträdeskostnader från sagda anslag till stiftelsen får utgå ett extra statsbidrag av 16,000 kronor. Någon anledning att — på sätt statskontoret ifrågasatt — föreskriva skyldighet för stiftelsen att senare återbetala den del av det extra statsbidraget, som är avsedd att användas till gottgörelse åt arrendatorn för verkställt höstbruk, synes mig icke föreligga.

En inom socialstyrelsen upprättad promemoria, belysande alkoholistanstaltsvårdens utveckling och nuvarande omfattning, har fogats som bilaga till detta utlåtande.

Utskottet har icke kunnat undgå att uppmärksamma de förhållandevis gynnsamma villkor, under vilka ifrågavarande kronoegendom enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att upplätas till stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister. I betraktande av det betydande platsbehov inom den öppna anstaltsvården för alkoholister, som för närvarande föreligger och som kan förväntas bliva rådande under en avsevärd tid framåt, har utskottet dock ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Under åberopande härav och då utskottet erfarit, att frågan om ersättning till statens domäners fond för den till stiftelsen upplätta egendomen kommer att av Kungl. Maj:t upptagas till prövning i annat sammanhang, får utskottet hemställa,

att riksdagen må medgiva, att stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister må för bestridande av vissa kostnader i samband med tillträdande av kronoegendomen 2³/₁₀ mantal Dagöholm nr 5 i Lerbo socken av Södermanlands län från reservationsanslaget till bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter tillerkännas ett extra statsbidrag av 16,000 kronor.

Stockholm den 7 mars 1939.

På utskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Gränebo*, *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Svensson* i Kompersmålå, *Asplund*, *Andersson* i Fältenborg, *Nilsson* i Landeryd, *Gustafsson* i Benestad, *Ström* i Lidköping, *Larsson* i Varberg och *Bäcklund*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Närlinge*, *Lindberg* i Umeå, *Isacsson*, *Weijne*, *Olsson* i Staxäng, *Andersson* i Malmö, *Lundberg* och *Bergvall*.

Bilaga.

P. M. angående alkoholistanstaltsvårdens utveckling och nuvarande omfattning.

För närvarande (februari 1939) äro 13 allmänna och statsunderstödda enskilda alkoholistanstalter i verksamhet. Antalet *vårdplatser* inom detta anstaltssystem framgår av följande sammanställning, vilken för belysning av utvecklingen även ger motsvarande uppgifter för fem, tio och femton år sedan:

Tidpunkt	Statsanstalter		Erkända anstalter		Enskilda anstalter		Samtliga anstalter	
	antal	vårdplatser	antal	vårdplatser	antal	vårdplatser	antal	vårdplatser
1/1 1939.....	3	295	8	452	2	80	13	827
1/1 1934.....	3	210	6	287	2	70	11	567
1/1 1929.....	3	160	5	119	2	55	10	334
1/1 1924.....	3	160	4	87	3	62	10	309

Antalet vårdplatser har sålunda under de sista tio åren ökat från 334 till 827 eller med omkring 150 procent. Denna utveckling har påkallats av den stigande *intagningsfrekvensen*, varom uppgifter lämnas i följande tablå:

Å r	A n t a l i n t a g n i n g a r p e r å r						
	Venngarn	Svartsjö och Landskrona	Erkända anstalter	Enskilda anstalter	Samtliga anstalter	D ä r a v	
						tvångs- internerade	frivilliga
1938	238	62	523	181	1 004	573	431
1933	188	54	282	100	624	341	283
1928	159	11	129	62	361	191	170
1923	153	21	82	61	317	204	113

Antalet årliga intagningar å alkoholistanstalterna har tredubblats (i det närmaste) under den sista 10-årsperioden; för de tvångsinternerade har ökningen jämnt tredubblats, medan stegringen av de frivilliga stannar vid cirka 150 procent.

*Anstaltsklientelet*s omfattning vid årsskiftena framgår av följande tablå:

Tidpunkt	A n t a l i n s k r i v n a v i d å r s s k i f t e n a						
	Venngarn	Svartsjö och Landskrona	Erkända anstalter	Enskilda anstalter	Samtliga anstalter	D ä r a v	
						tvångs- internerade	frivilliga
1/1 1939	259	151	693	103	1 206	880	326
1/1 1934	204	78	283	60	625	391	234
1/1 1929	153	32	122	39	346	200	146
1/1 1924	148	23	81	35	287	200	87

Det sammanlagda klientelet å alkoholistanstalterna har sålunda under de sista tio åren ökat från i runt tal 350 till 1,200 eller med omkring 250 procent. Huvudparten av ökningen faller på den sista femårsperioden. Den relativt starkaste stegringen har ägt rum å de slutna anstalterna och är ett uttryck för att alkoholistvården kommit att i stigande omfattning omhändertaga asociala element. Den största absoluta ökningen faller emellertid på de erkända anstalterna.

Här ovan lämnade uppgifter avse att ge en allmän orientering rörande den organiserade alkoholistvårdens utveckling under de senaste femton åren. Här-till må tillfogas, att det icke finnes något tecken som häntyder på att denna utveckling kommer att avstanna under de närmaste åren, medan däremot åtskilliga skäl tala för en ökad takt hos densamma.

Enär Kungl. Maj:ts förslag rörande ändrade grunder för statsbidrag till driftkostnaderna vid erkända och enskilda alkoholistanstalter icke berör de statliga anstalterna, hava dessa icke medtagits i följande sammanställningar.

Ökningen av *antalet vård dagar* angives i följande tablå:

Budgetår	Antal vård dagar (i jämna hundratal):			
	Erkända anstalter	Enskilda anstalter	Samtliga icke statliga anstalter	
1938/39 (tre kvartal)....	111,400	31,800	143,200	För hela budgetåret 1938/39 kan antalet beräknas komma att uppgå till omkring 195,000.
1937/38	125,200	44,000	169,200	
1933/34	83,700	24,500	108,200	
1928/29	36,700	17,200	53,900	
1923/24	24,400	11,800	36,200	

Uppgifter om de för samma budgetår utbetalade beloppen av *statsbidrag till anstalternas driftkostnader* lämnas i följande sammanställning:

Budgetår	Statsbidrag till driftkostnader (i jämna hundratal kronor):			
	Erkända anstalter	Enskilda anstalter	Samtliga icke statliga anstalter	
	kronor	kronor	kronor	
1938/39 (tre kvartal)....	453,900	111,400	565,300	För hela budgetåret 1938/39 kan statsbidragsbeloppet beräknas komma att uppgå till omkring 775,000 kronor.
1937/38	508,300	153,600	661,900	
1933/34	340,900	84,300	425,200	
1928/29	129,000	51,500	180,500	
1923/24	69,600	26,600	96,200	

Sedan några månader tillbaka äro samtliga öppna alkoholistanstalter för män — Svartsjöanstalten är en sluten anstalt — fullbelagda eller överbelagda. Nykterhetsnämnderna ha därför haft svårigheter att få plats å alkoholistanstalt för vårdbehövande. Uppsiktsmyndigheten för alkoholistvården i riket, d. v. s. socialstyrelsen, måste självfallet söka råda bot på denna situation.

Styrelsen har därför sedan några år tillbaka bedrivit underhandlingar med en del institutioner, som äro lämpliga och villiga att upprätta och driva alkoholistanstalter. För närvarande föreligga långt avancerade planer å anordnande av tre nya erkända alkoholistanstalter med ett sammanlagt vårdplatsantal av omkring 100. Av dessa skulle omkring 65 vårdplatser bli inrymda i nybyggnader och omkring 35 i äldre byggnader. Då statsbidraget för anordnande utgör 2,000 kronor per vårdplats vid nybyggnad och eljest 1,500 kronor, skulle alltså sammanlagda statsbidragsbeloppet uppgå till $(65 \times 2,000 + 35 \times 1,500 =)$ 182,500 kronor, vartill kommer ett belopp å 16,000 kronor som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 81 till 1939 års riksdag, eller tillhopa 198,500 kronor. Å reservationsanslaget till Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter finnes för närvarande tillgängligt ett belopp av 170,350 kronor. Tillhopa med det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet för nästa budgetår, 150,000 kronor, kommer sålunda att under de närmaste 16 månaderna stå till förfogande 320,350 kronor. Om ovannämnda belopp å 198,500 kronor fråndrages, återstår ett belopp av omkring 122,000 kronor, motsvarande statsbidrag till ytterligare minst ett sextiotal vårdplatser. Detta belopp torde möjligen kunna anses vara tillräckligt för erforderliga utvidgningar under nästa budgetår. Sannolikt kommer det emellertid icke att finnas någon nämnvärd reservation vid budgetårets utgång. Detta skulle emellertid vara beklagligt av följande skäl. Socialstyrelsens underhandlingar med lämpliga institutioner angående anordnande av alkoholistanstalter måste inledas lång tid innan arbetet härmed leder till framställningar hos Kungl. Maj:t om erkännande, statsbidrag m. m. Vid dessa förhandlingar är det av synnerligt värde för styrelsen att kunna hänvisa till förhandenvaron av ett tillgängligt anslagsbelopp för ifrågavarande statsbidrag; om styrelsen i stället endast kunde räkna med ett mer eller mindre sannolikt framtida anslag för ändamålet, minskades möjligheterna att få institutionerna att vidtaga åtgärder förrän anslaget blivit beviljat. Att tömma reservationen å detta anslag kan därför lätt få till följd, att anordnandet av behövliga nya vårdplatser blir fördröjt.

Stockholm den 23 februari 1939.

A. Aman.
